

FOLKETS UPPSKATTNING, PARTILEDARNAS BELÖNING?

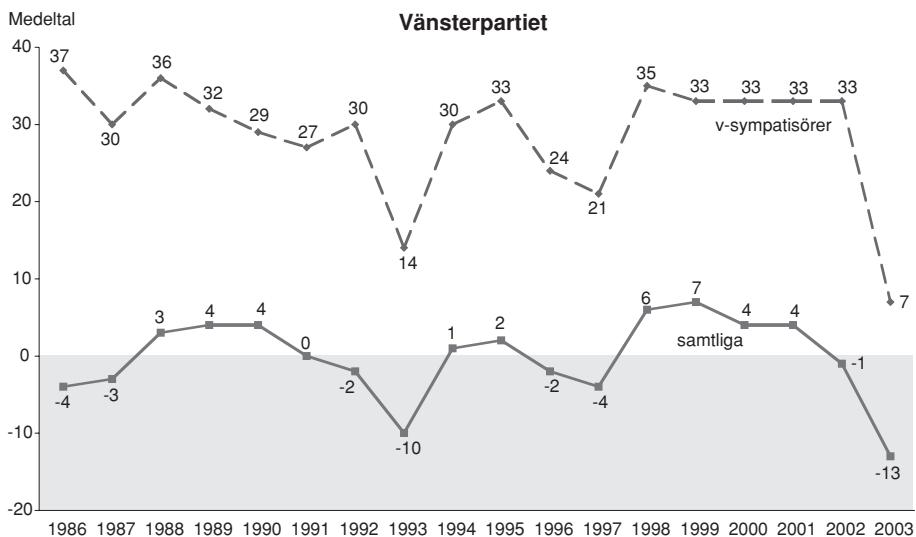
SÖREN HOLMBERG

Om folkets uppskattning vore partiledarnas enda belöning låge de inte bra till. Sverige har nämligen inte särskilt populära partiledare. I SOM-regi har vi mätt svenska partiledares popularitet på samma sätt sedan 1986. Vi har använt en elvogradig ogillar-gillarskala med värden mellan -5 till +5. Sammanlagt tjugofyra olika partiledare/språkrör har studerats genom åren. Några har vi mätt vid upprepade tillfällen. Alf Svensson (kd) är den riktige långköraren, men Carl Bildt (m), Olof Johansson (c), Gudrun Schyman (v) och Ingvar Carlsson (s) har också mätts många gånger. Om Göran Persson (s) och Lars Leijonborg (fp) hänger med ytterligare några år hamnar de i samma exklusiva skara. Ett antal partiledare har endast kommit med i mätningarna någon enstaka gång, t ex Karin Söder (c) 1986 och vikarie-
rande partiledaren Ulla Hoffman (v) 2003.

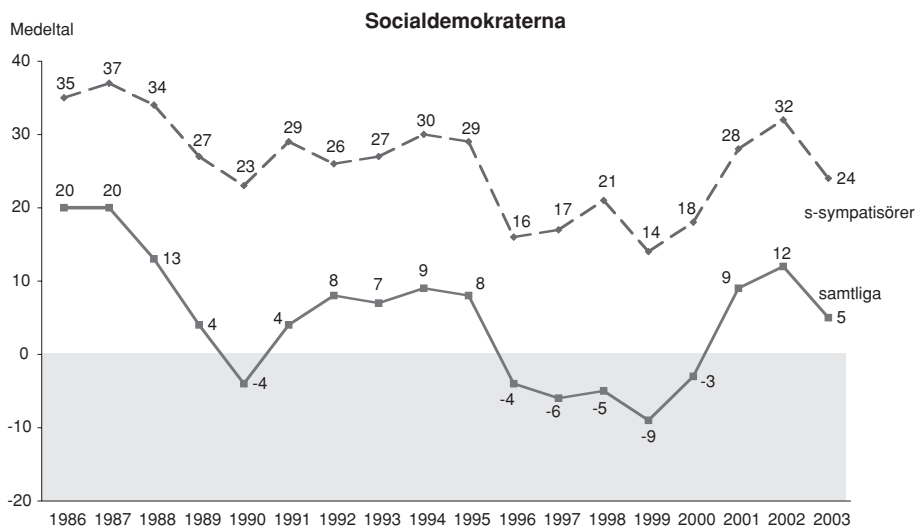
Totalt ett hundra tjugotre mätningar av enskilda partiledares/språkrörs popularitet har gjorts under åren 1986-2002. I en majoritet av dessa mätningar har partiledarnas genomsnittliga uppskattningspoäng hamnat under noll (59 procent).¹ När svenska folket uppger vad de tycker om olika partiledare är alltså det vanligaste svaret – *ogillar*. Partiledarna får oftast popularitetssiffror med tyngdpunkt på skalans minussida. Bottenrekorden har Bo Lundgren 2002 med -13 och Ulla Hoffman 2003 också med -13. Resultaten har multiplicerats med tio för att slippa decimaltecken. Skalan varierar därför mellan -50 och +50.

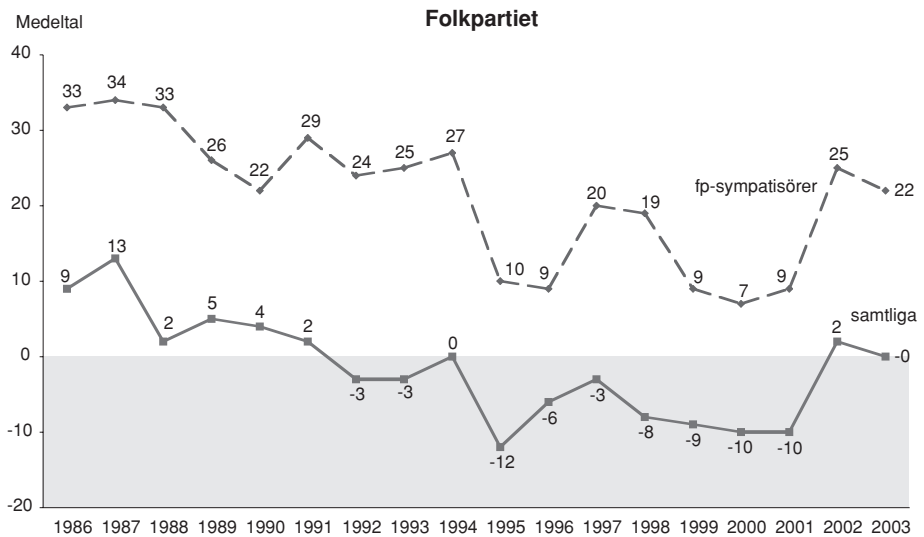
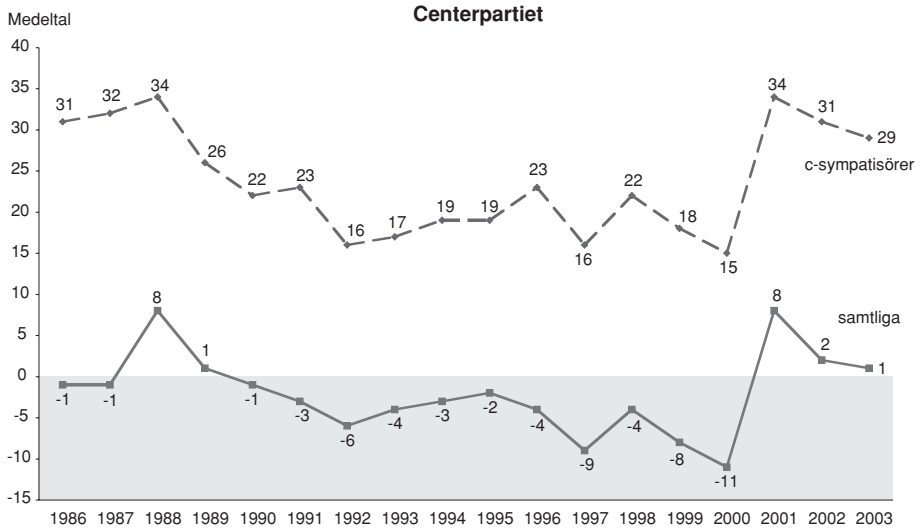
Det händer naturligtvis då och då att partiledare uppnår någorlunda höga popularitetssiffror i hela svenska folket. Ingvar Carlsson (s) har rekordet med +20 åren efter mordet på Olof Palme följd av Bengt Westerberg (fp) med +13 1987. På senare år har Göran Persson uppnått bäst siffror med +12 efter valet 2002. Men så här goda popularitetssiffror är mycket ovanliga. Det har endast hänt fem gånger (4 procent av fallen) att en svensk partiledare nått högre genomsnittliga popularitetssiffror än +10 bland samtliga svenskar. Ingvar Carlsson gjorde det åren 1986-88, Bengt Westerberg 1987 och Göran Persson 2002 (se figur 1).

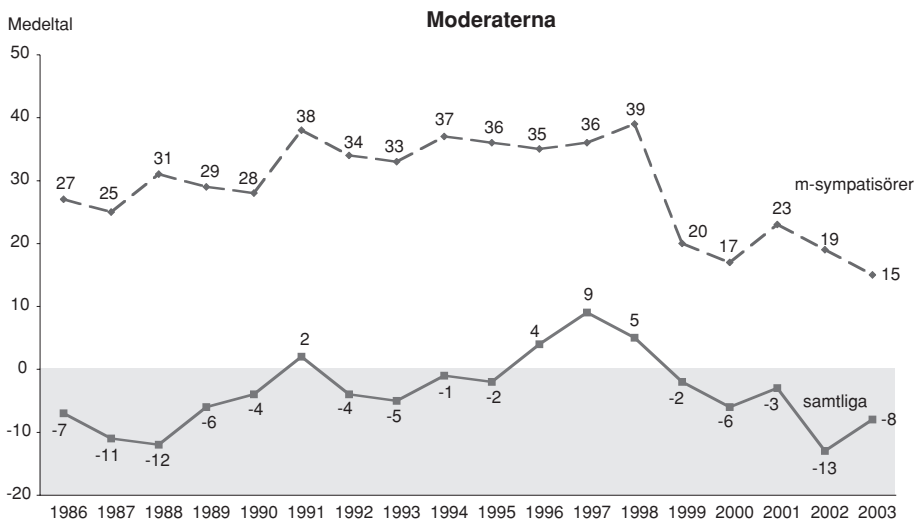
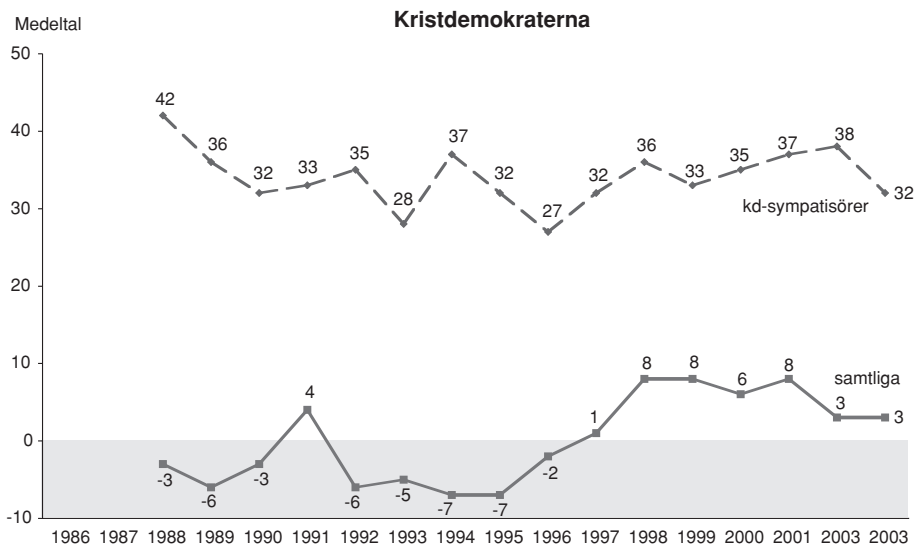
Figur 1 Partiledarpopularitet 1986-2003 (medeltal)

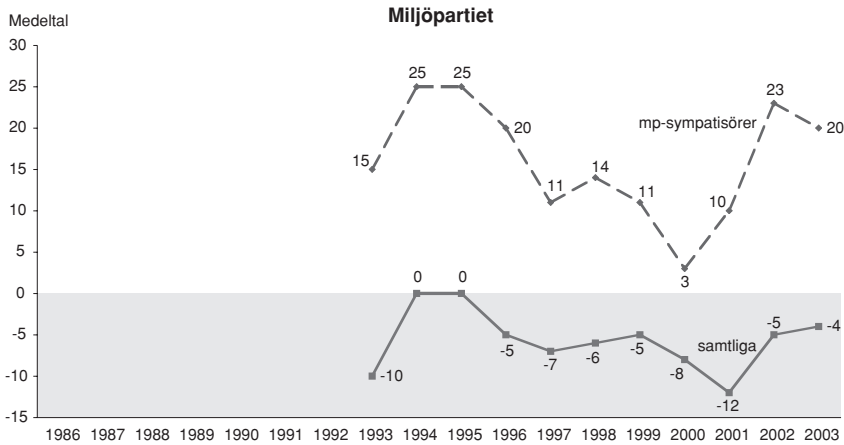
Kommentar: Mätningen 2003 gäller för Ulla Hoffman.

Kommentar: Mätningen 2003 gäller för Bo Lundgren. Resultaten för Fredrik Reinfeldt är 1 för samtliga och 23 för m-sympatisörer.

Kommentar: Resultaten gäller för mp:s manliga språkrör t o m 1997. Därefter är resultaten sammanvägda för kvinnliga och manliga språkrör.

Resultat för kvinnliga språkrör	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Resultat för manliga språkrör	1998	1999	2000	2001	2002	2003
mp-sympatisörer	+4	+3	+6	+10	+24	+24	mp-sympatisörer	+23	+19	-0	+10	+21	+15
samtliga	-7	-4	-8	-12	-4	-2	samtliga	-5	-5	-8	-11	-5	-5

Partiledarna är mer uppskattade bland det egna partiets sympatisörer än bland folk i allmänhet. Här har vi inga exempel på att partiledarnas popularitetssiffror hamnar på minussidan, även om Matz Hammarström (mp) kom nära med ett +/-nollresultat år 2000. Men vi har heller inte många exempel på riktigt höga uppskattningssiffror. Alf Svensson har rekordet på +42 (1988) från den tiden då kristdemokraterna var ett litet parti utanför riksdagen. Vid ytterligare några få tillfällen har någon partiledare lyckats komma upp i högre siffror än +35 – Bildt (m) 1998, Carlsson (s) 1987 och Werner (v) 1986. Vanligen hamnar partiledarnas popularitet mellan endast +25 till +35 bland de egna (46 procent av fallen). Och direkt dåliga siffror med genomsnitt under +20 bland det egna partiets anhängare är relativt ofta förekommande (26 procent av fallen). Sämst popularitetsresultat bland egna sympatisörer har Matz Hammarström (mp) haft med +/- 0 år 2000, följd av Lars Leijonborg (fp) med +7 2000, Ulla Hoffman (v) med +7 2003 och Maria Leissner (fp) med +9 1996.

Bilden av föga populära svenska partiledare bekräftades när vi för några år sedan kunde jämföra hur uppskattade partiledare var i ett tjugotal länder. Samma elvargadiga ogillar-gillar skala användes i alla länder. Svenska partiledares genomsnittliga popularitet hamnade mot mitten av de tjugo undersökta länderna. Nio länder hade i medeltal mer uppskattade partiledare medan tio länder hade mindre populära partiledare (Holmberg & Weibull 2001, Holmberg 2000, Holmberg & Oscarsson 2002).

Det är naturligtvis roligare att vara populär än impopulär, men föga populära svenska partiledare kan trösta sig med att graden av partiledaruppskattning inte är

någon av de riktigt viktiga faktorerna när väljarna går till valurnorna. Inte betydelslös, men heller inte avgörande. De viktigaste röstningsskäl för svenska väljare är fortfarande ideologi och sakfrågor. Partiledarnas personliga popularitet kommer längre ned på listan för de allra flesta väljare (Holmberg & Oscarsson 2004). Det är endast i massmedierna som partiledarna spelar huvudrollen. Det är lättare att intervjua en partiledare än en ideologi.

När vi i över tjugo länder jämför vilken inverkan partiledares popularitet har på väljares partival hamnar Sverige sist med den minsta genomsnittliga effekten. Andra länder med ett starkt partisystem och proportionella val uppvisar också relativt begränsade partiledareffekter. Länder med majoritetsval, speciellt USA, uppvisar en större inverkan av partiledarpopularitet (Holmberg & Oscarsson 2004).

De begränsade partiledareffekter som finns även i det svenska systemet går dock i hypotesens riktning. Populära partiledare fungerar till en del som dragplåster för sina partier medan impopulära partiledare riskerar att vara sänken. Någon trend som pekar på att partiledarnas betydelse ökat över tid kan inte iakttas. Fälldin och Palme på 1970-talet betydde lika mycket eller lika lite som Olofsson och Persson på 2000-talet.

Ett användbart mått på en partiledares potentiella förmåga att värva röster till sitt parti får vi om vi jämför partiledarens popularitet med motsvarande uppskattning för det egna partiet. En partiledare som *inte* är mer gillad än sitt parti kan knappast dra många personliga röster till partiet. Om partiledaren tvärtom är mindre uppskattad än sitt parti riskerar hon eller han att stöta bort väljare – att fungera mer som ett sänke än som ett dragplåster för partiet. I SOM-studierna har vi hela tiden mätt partiledarnas och partiernas popularitet på samma elvagrådiga skala. Det gör det möjligt att systematiskt studera sambandet mellan hur partier och partiledare uppskattas.

Resultaten i tabell 1 påvisar mycket tydligt att sambandet mellan partiledares och partiets popularitet är mycket starkt. Korrelationen (r) på individnivå mellan populariteten hos partiledare och deras partier är genom alla år i genomsnitt cirka .70. Ett mycket starkt samband med andra ord, men inte så starkt att det inte lämnar ett visst utrymme för mindre skillnader mellan hur uppskattade partiledare är i förhållande till sina partier.

Ser vi på resultaten från 2003 visar det sig att Sverige endast hade ett potentiellt dragplåster bland partiledarna och det var Alf Svensson som var på väg att lämna sitt uppdrag. Han var den ende partiledaren som var mer populär än sitt parti både i valmanskåren som helhet och bland de egna väljarna. Samtliga övriga partiledare var mindre uppskattade än sina partier bland egna sympatisörer – främst Hoffman och Lundgren. Flera partiledare var dessutom mindre uppskattade än sina partier bland alla väljare. Det gällde Hoffman, Persson, Leijonborg och Lundgren. Bland dessa partiledare har Hoffman och Lundgren de klart svagaste siffrorna. De ligger närmast att utnämnas till potentiella sänken för sina partier. Idag har de båda lämnat sina partiledaruppdrag tillsammans med Alf Svensson – det enda dragplåstret.

Tabell 1 Partiledarna som dragplåster eller som sänken i kampen om opinionen 1986-2003 (medeltalsskillnader)*Partiledarnas popularitet jämfört med det egna partiets bland samtliga väljare*

Partiledare	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03
v	+13	+14	+15	+15	+15	+13	+11	+4	+10	+9	+5	+3	+10	+11	+8	+8	+4	-4
s	+10	+9	+4	+2	±0	+1	±0	-2	-2	+3	-4	-8	-10	-10	-7	-2	+1	-1
mp	-	-	-	-	-	-	-	-7	-2	-5	-5	-5	-6	-4	-2	-4	+1	+4
c	±0	-2	+3	+1	-1	-5	-4	-3	-4	-1	-1	-4	-2	-5	-6	+4	+1	+1
fp	+6	+5	+1	+3	+2	+2	±0	±0	+1	-6	-1	±0	-5	-6	-6	-8	-3	-2
kd	-	-	+5	+3	+4	+4	+3	+4	+5	+5	+8	+8	+8	+8	+8	+8	+7	+7
m	±0	-4	-11	±0	-2	+4	+3	+3	+6	+3	+8	+11	+9	-1	-3	-1	-4	-5

Snitt fem partiledare	+6	+4	+2	+4	+3	+3	+2	±0	+2	+2	+1	±0	±0	-2	-3	±0	-0	-2
Snitt sju partiledare								-1	+2	+1	+1	+1	+1	-1	-1	+1	+1	±0

Partiledarnas popularitet jämfört med det egna partiets bland egna sympatisörer

Partiledare	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03
v	-1	±0	±0	+4	+3	-3	-2	-12	-6	±0	-3	-9	±0	+2	±0	-2	-2	-26
s	±0	+1	-1	-1	-4	-4	-5	-5	-4	-2	-8	-9	-10	-13	-11	-4	-2	-3
mp	-	-	-	-	-	-	-	-14	-7	-7	-8	-14	-21	-20	-23	-17	-10	-10
c	-3	-6	-3	-4	-5	-13	-14	-12	-12	-12	-7	-10	-10	-15	-13	+1	-2	-1
fp	+3	+4	-2	+1	-2	±0	-1	+1	-2	-19	-15	-6	-14	-17	-20	-25	-8	-5
kd	-	-	+1	+1	+2	-3	±0	-4	+1	+2	±0	+3	+3	+4	+3	+3	+2	+2
m	-6	-11	-6	-3	-3	+1	+2	±0	+3	+2	+3	+5	+2	-15	-16	-12	-17	-18

Snitt fem partiledare	-1	-3	-2	-1	-2	-4	-4	-6	-5	-6	-6	-6	-6	-12	-12	-8	-6	-11
Snitt sju partiledare								-7	-5	-5	-5	-6	-7	-11	-11	-8	-6	-9

Kommentar: Resultaten visar hur populära partiledarna är i jämförelse med sina egna partier. Differensmättet kan variera mellan +100 (partiledaren mer populär än partiet) och -100 (partiet mer populärt än partiledaren). Plusvärden indikerar m a o att partiledaren är mer populär än partiet, medan minusvärden visar att partiledaren är mindre populär än sitt parti. Partiernas och partiledarnas popularitet har mätts på en gillar-ogillarskala med värden mellan +5 (gillar) och -5 (ogillar). Resultaten för mp:s språkrör (sammanvägda fr o m 1998) framgår av redovisningen i figur 1.

Om vi ser på resultaten för hela perioden sedan mätningarna påbörjades 1986 visar det sig att dagens generation av partiledare är mindre av potentiella röstvärvare för sina partier än gårdagens partiledare. Partiledarna som grupp har i genomsnitt tappat i popularitet jämfört med sina partier – i hela valmanskåren såväl som bland egna sympatisörer. Det är värt att betona resultatet en gång till. I detta individu-

aliseringens tidevarv har partiledarna relativt sina kollektivistiska partier blivit *mindre* uppskattade, inte mer uppskattade.

Partiledarnas popularitet bland det egna partiets sympatisörer är speciellt intressanta om vi vill studera fenomenet dragplåster i närmare detalj. Partiledare som är mer uppskattade än sina partier bland de egna anhängarna har med större sannolikhet dragit röster till partiet än partiledare som är mindre populära. Mätt på detta sätt visar resultaten i tabell 1 att antalet potentiella dragplåster varit begränsade genom åren: Ingvar Carlsson, Gudrun Schyman och Maud Olofsson vid vardera ett tillfälle, Lars Werner vid två, Bengt Westerberg vid tre, Carl Bildt vid sju och rekordhavaren Alf Svensson vid hela tolv tillfällen. Sammanlagt ger detta 27 mät-tillfällen där partiledaren varit mer populär än sitt parti bland de egna sympatisörerna (22 procent av fallen). Ett resultat som visar att vi har potentiella dragplåster bland svenska partiledare – Bildt och Svensson är två bra exempel – men att de är förhållandevis sparsamt förekommande. Vid de övriga 96 mättillfallen är partiledarna lika populära som sina partier (7 procent av fallen) eller mindre populära (71 procent). I det senare fallet – som är det klart vanligaste – är risken att partiledaren är ett sänke klart större än möjligheten att fungera som ett dragplåster.

Blott Sverige svenska partiledare har. Det är en tautologisk sanning, men inte odelat positiv. Svenska partiledare som grupp betraktade är inte särskilt uppskattade. Och utvecklingen går inte mot det bättre. Tvärtom tenderar svensk partiledares popularitet att i genomsnitt vara mindre idag än för tjugo år sedan. Dessutom har den populäraste av dem alla avgått. Fenomenet Alf Svensson har lämnat sin post efter nära trettio år som partiledare. Kan någon axla hans mantel?

Noter

- ¹ Svenska partiledare är oftast mycket välkända. Bland *svarande* på frågorna om partiledarna respektive bland *samtliga* svars personer blev resultatet följande: Olofsson 96 procent respektive 90 procent; Lundgren 97, 91; Hoffman 74, 69; Leijonborg 98, 91; Persson 99, 93; Eriksson 81, 74; Wetterstrand 85, 79; Svensson 98, 92; Reinfeldt 67, 62.

Referenser

- Holmberg, Sören och Oscarsson, Henrik (2004) *Väljare. Svenskt väljarbeteende under 50 år*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Holmberg, Sören (2001) Föga populära partiledare. I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart red. *Land, Du välsignade?* Göteborg: SOM-institutet.
- Holmberg, Sören (2000) *Välja parti*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Holmberg, Sören and Oscarsson, Henrik. Party Leader Effects on the Vote. Forthcoming Book Chapter in Arts, Kees et al. eds. *Leadership*.